

СОЦИОЛОГИЈА И НАШЕ ВРЕМЕ

* Иришки Венац, 11-12. јун 1998.*

Загорка Голубовић
Институт за филозофију
и друштвену теорију
Београд

UDK: 316.1
Оригиналан научни рад
Примљен: 11.06.1998.

СОЦИОЛОШКА НАУКА И НАШЕ ВРЕМЕ

Аутор почиње указивањем на карактер епохе коју одликују брзе промене бивших социјалистичких друштва и закључује да југословенско друштво евидентно каска за њима. Као један од главних недостатака социологије у Србији аутор истиче отсуство ширих системских анализа процеса који се одвијају у друштву и воде као новом поретку. Разлог је у томе што је социологија углавном оријентисана на фразментарне проблеме (где има значајних доприноса) који су важни али нису довољни за целовиту и кохерентну слику о томе шта је српско друштво данас. До сада, социологија није успела да одговори на следећа питања: 1. Који су основни процеси у данашњем друштву; 2. У коликој мери Србија каска за трансформацијом осталих источно-европских друштва; 3. Шта омогућава јачање шовалистичких тенденција режима; 4. Шта је ново у структури монопола моћи у Југославији с обзиром на формално постојање извесних демократских институција; 5. Зашто национализам преовлађује као основна оријентација и како се одржава; 6. На који начин је владајућа партијска коалиција успела да политички маргинализује опозицију; 7. Каква је структура владајуће партијске коалиције; 8. Како објаснити њих доминантно менталитетно популације и каква је мотивација за одржање традиционално-ауторитарног типа, који сузеришу нека исцрпљивања.

У другом делу аутор обраћа пажњу на последње питање тако што објашњава: а) зашто анализа доминантног типа менталитета и менталне структуре треба да буде важно поље у оквиру системске анализе друштва; б) може ли се говорити о континуитету "националног карактера" у Србији; в) шта чини социолошку основу еволутивног континуитета такве менталне структуре популације; и г) постоји ли значајна разлика између младе генерације и остатака популације обзиром на основне ставове према животи, друштву и друштвеној промени.

Кључне речи: социологија, друштвена промена, ауторитаризам, политички менталитет.

Ја хоћу да говорим о овом нашем времену – сада и овде.

Живимо у веома бурном и хаотичном времену: поред распада ранијег система већ неколико година живимо у окружењу рата на просторима бивше Југославије, а данас смо поново суочени са ратном претњом на Косову. Све је то условило посебан пут садашње Југославије у такозваној транзицији у којој се налазе друштва Источне Европе.

Док се све земље бившег социјализма налазе у некој врсти трансформације из тоталитарних режима у почетне облике демократског друштва, мислим да се у Србији не може говорити о процесу трансформације већ, пре свега, у смислу ретроградних промена, што се нарочито потврђује последњих година. Док се у другим земљама бившег социјализма вишепартијски систем показао на делу, приликом избора, када је у већини ових земаља дошло до смене са власти старе партијске номенклатуре (а у неким земљама смена се догодила већ неколико пута), једино је у Србији очуван континуитет са старом комунистичком влашћу и већ десет година на власти је једна прерушена болшевичка партија, која упорно настоји, и нажалост, успева, не само да обнови ауторитарни систем, него и да га усмери ка формирању једног од најгрубљих тоталитарних режима, који се може одржавати само јаким полицијским снагама. У том смислу може се рећи да се ми закаснило придружујемо већ ишчезлом совјетском блоку.

Држава у Србији је постала толико моћна да угуши сваки отпор аутономног друштва, јер је владајућа партија/коалиција успела да изгради свеобухватну мрежу поузданог партијског кадра у свим институцијама друштва - до недавно с изузетком Универзитета, због чега је сада донет нови Закон о Универзитету, који ће, ако се спроведе, представљати не само освајање Универзитета него и потпуни тријумф државе над друштвом.

Али, с друге стране, постојећа држава у Србији је потпуно немоћна да реши и један акутни проблем друштва. Зато властодршци стално производе нове проблеме да би прикрили неспособност да реше претходне и да би повећавали тензије и несигурност, како би производњом страха паралисали социјалну побуну, која би рационално морала произаћи из све већег незадовољства популације. Из такве немоћи држава постаје све агресивнија и као једини вид њеног функционисања јавља се полиција, која брутално пребија мирне демонстранте по улицама и насиљем покушава да "решава", како Косовски проблем тако и проблем функционисања федерације и опстанка садашње Југославије.

Можемо полемисати око тога да ли је садашње југословенско друштво "разорено друштво", друштво непотпуне и недовршене модернизације, ретрадиционализовано друштво, или друштво у којем се обнавља ауторитарни поредак са јаким тенденцијама тоталитаризма, али је несумњива чињеница да је оно данас на зачељу у склопу источно-европских друштава и да има најмање шанси да се у догледном времену прикључи Европи.

У којој мери је наша социологија сведок свог времена?

Мислим да је наша социологија исувише мало присутна као аналитичка дисциплина, која би, пре свега, понудила адекватну дијагнозу садашњег стања друштва у Србији. Осим неколико радова који дотичу неке битне

проблеме и неких покушаја анализе садашњих односа у друштву у Србији,¹ већи део наше социологије не показује интересовање за данашњу друштвену стварност. Свакако је најтеже анализирати процесе у току, без довољне дистанце; али прошла је већ једна деценија од рушења бившег система, а ми немамо дело које би представљало дубинску анализу поретка који се од тада изграђује, тј. које би окарактерисало природу настајаћег система и омогућило поузданију класификацију југословенског друштва у оквиру друштава у трансформацији. Треба напоменути да су у томе више успели неки иностранни социолози (на пример, Suzan Woodward у књизи *Балканска трагедија*).

У ствари, плина и осека наше социологије текла је, могло би се рећи, истим путевима као и у друштву: тако је социологија била најактивнија у опису и објашњењу актуелних догађаја у периоду најизраженије динамике друштва – у време протеста 1996/97 – и има више радова у којима је вршена анализа тог периода. Међутим, многи процеси у садашњем југословенском друштву прошли су без значајнијег одјека у социолошкој науци Србије; то су: снажан процес ретатизације друштвене и економске структуре, скривен иза прокламација о приватизацији која је заустављена, којим је створена мрежа државне управе и државне контроле над свим стратешки важним јединицама и установама друштва; утицај ратног окружења на политику друштвене трансформације; социолошка анализа тенденција ретрадиционализације и митологизације историјске прошлости и друга. Зато се може рећи да социологија није до сада одговорила на следећа питања:

1. Шта је суштина процеса који се догађају у Србији за последњих десет година;
2. Колико друштво у Србији заостаје за процесом трансформације у другим бившим социјалистичким земљама;
3. Шта је омогућило јачање тоталитарних тенденција режима;
4. шта је ново у структури монополске власти у садашњој Југославији, с обзиром на формално постојање извесних демократских институција;
5. Зашто је национализам превладао као основно опредељење и како се одржава;
6. Како је владајућа партија/коалиција успела да потпуно маргинализује опозицију;
7. Недостаје анализа структуре владајуће коалиције, која би открила њену праву природу (уместо тога служимо се уопштеним формулацијама: “бољшевичка”, “лева”, “лево-десна”, “мафијашка”);
8. Недостаје такође анализа преовлађујућег менталитета популације и мотивације за подржавање традиционално-ауторитарног типа “друштвеног карактера”.

¹ Видети: Лазих (1994); Лазих (ед), 1994, Болчић, у Прошић-Дворнић (ед.), 1994, Болчић (ед), 1995; Ђинђић (1988); Печујлић (1989); Секел (1990); Голубовић (1992); Голубовић (1993), Баћевић и др. 1991.

2.

Не намеравам да понудим одговоре на сва ова питања, између осталог и зато што су потребне продубљеније социолошке анализе за мериторно закључивање о стању и процесима у друштву у Србији данас. Наша социологија је претежно оријентисана на фрагментарне анализе, које су свакако значајне за боље разумевање сегмената нашег друштва, али недостају макро-анализе, које би допринеле разумевању саме структуре, како класно-слојне тако и структуре моћи и омогућиле да се оде даље од дубиозних закључака да је то “социјалистичко друштво”, или да је “капиталистичко друштво на периферији”. Недостају анализе које би показале како се садашње друштво у Србији стратификује, какве промене доживљавају стари слојеви (уместо тога уопштено се говори о “пропадању средњих слојева”) и који се нови, специфични за ову фазу развоја, формирају. Ако је садашње југословенско друштво заустављено у развоју потребни су нам подаци који би омогућили да се стекне увид у то зашто и под утицајем којих чинилаца се то десило и наставља да се дешава (уместо уопштеног одговора: због распада Југославије, због рата на овим просторима, због санкција).

Другим речима, морало би се прићи више системској анализи југословенског друштва да би се у ширем оквиру могли разумети и сегментарни процеси, на које је наша социологија данас претежно оријентисана.

Ја, међутим, хоћу овде да скренем пажњу на једно подручје које није довољно осветљено у оквиру системске анализе и које захтева примену интердисциплинарног социолошко-антрополошког приступа. Реч је о анализи унутрашњих, субјективних чинилаца, који доводе до конституисања менталног стања и менталног склопа популације у Србији. Ако менталитет дефинишемо као “дух времена”, произлази да се та страна не сме изгубити из вида у оквиру системске анализе, будући да изражава опште стање актера и основне вредносне оријентације, без којих се не може разумети концептуализација програма који се у једном друштву остварује.

Скрећући пажњу на тај аспект скицираћи одговоре на неколико питања:

1) Зашто би објашњење менталног стања популације у Србији данас требало да буде један од средишњих елемената социолошко-антрополошке анализе;

2) Да ли се може говорити о континуитету “националног карактера” у Срба, какав су описивали Цвијић и Дворниковић;

3) Шта чини социолошку основу евентуалног континуитета менталне структуре у Србији;

Да ли постоје разлике између младе генерације и старијих у погледу основних ставова према животу, друштву и друштвеним променама.

Ad 1) Сведоци смо наизглед парадоксалне чињенице: да расте пасивно и активно незадовољство постојећим друштвеним стањем, али популација у већини не гласа за друштвене промене већ за *status quo*. Да ли је то стваран или привидан парадокс, можемо знати ако одговоримо на питање: шта мотивише популацију у Србији да се опредељује за одржавање постојећег стања, упркос сталном погоршавању друштвених и егзистенцијалних услова и о каквој се менталној структури већине припадника те популације ради.

На основу досадашњих оскудних истраживања могу се изрицати само претпоставке. Једна од могућих могла би да гласи: мотивација популације у Србији данас у погледу одржања постојећег поретка заснива се на наслеђеној менталној структури, која је обликована током неколико претходних деценија у ауторитарном друштву бивше Југославије. А то значи следеће: а) да је потрпа свака могућност реалне процене друштвене ситуације и критичког става према режиму и држави; б) да је држава још увек априорни ауторитет, од којег се очекује да доноси све одлуке (што потврђује податак из истраживања С. Михаиловића, да половина грађана у Србији сматра да треба укинути парламент и увести владавину једног човека – који персонификује државу); в) да је боље држати се макар и лоше извесности него ићи у ризик неизвесности.

Овакав ментални склоп људе оријентише на пасивно чекање да промене дођу “одозго”, тј. да се одговорност пребаци на друге који имају ауторитет да их иницирају и изведу.

Тиме се може објаснити: зашто расте број појединаца који се опредељују за радикалне промене, али и број оних који као носиоца таквих (радикалних) промена виде једну странку, или “вођу”, који својом политиком води у још израженији тоталитаризам и фашизацију друштва. На делу је и овде описани ментални склоп, који карактерише одсуство способности за реалне промене друштвене ситуације и потпуно препуштање неком ауторитету, који би путем преузимања власти требало да спроведе друштвене промене.

Склони смо да данашње друштвено стање у Србији припишемо само постојећој власти, заборављајући чињеницу да је већи део популације у Србији већ трећи пут дао легитимност тој власти, и дакако њеној политици, на слободним изборима. То показује да анализа менталитета грађана Србије треба да буде веома значајно поље интердисциплинарних социолошко-антрополошких истраживања, да би се открила позадина дуговечности овог режима. У том погледу социолошка наука је заказала, са изузетком неколико психолошко-антрополошких анализа које су вршене последњих година.² Другим речима, указује се потреба за анализом која би објаснила раз-

² Видети: Б. Кузмановић у М. Лазих (ed), *Друштво у кризи*, Филип Вишњић, Београд, 1995; З. Голубовић, Б. Кузмановић и М. Васовић, *Друштвени карактер и друштвене промене у светлу националних сукоба*, Филип Вишњић, Београд, 1995; М. Биро, *Психологија јосифкомунизма*, Београдски круг 1994; З. Голубовић, “Социолошко-антрополошка анализа

лику између менталитета “поданика” и “грађанина” и одговорила на питање: да ли и у којој мери први доминира над другим?

Сасвим је разумљиво да природу система нећемо моћи објаснити из менталног склопа и менталног стања становништва; али је важно нагласити да се без увида у тај аспект системске анализе не може разумети зашто су одређени трендови добили превагу и како ипак функционише један крајње противречан систем. Због тога је менталитет популације незаобилазна страна макро-социолошке анализе, јер није реч само о менталном склопу појединачних чланова друштва него и о укупном стању колективне свести, која представља значајну димензију датог друштвеног система.

Ad 2) На питање о такозваном националном карактеру, који би био типичан за српску популацију писала сам у поменутој књизи. Овде бих само укратко поновила неке претпоставке, које би продубљеним анализама тек требало доказати.

Појам “национални карактер” у науци се с правом оспорава када се узме у обзир да нација није природна, биолошки дата, органски проистекла заједница “крви и тла”, него историјски конституисана политичка и културна целина. Стога се о националном карактеру може говорити само условно, као о историјски формираном синдрому карактеристика једног народа у одређеном периоду, који се у многоне модификује под утицајем карактеристика делујућег друштвеног система. Из наведених разлога погоднији је термин “друштвени карактер” којим се изражава скуп базичних заједничких карактеристика једне популације која живи у одређеним друштвеним и културним условима.

Можемо ли, међутим, пратити изванредан континуитет у базичним карактеристикама српске популације из времена традиционалног-патријархалног друштва (у оквиру којег су вршили анализе и Цвијић и Дворниковић) са друштвом ауторитарног типа, које се развијало од 1950-их година надале?

Имам у виду, пре свега, закључак Владимира Велмар-Јанковића да је вековно ропство под Турцима спречило да се у Србији доживи ренесанса и развије индивидуализам (1991, 66-67), те да се из тога развило патријархално-јуначко схватање живота, које наглашава трагичан приступ животу (53). На то се надовезује и С. Вукосављевић, који констатује да се јунаштво и пожртвованост јављају као основне особине Срба (у Б. Јовановић, 1992, 34), а Цвијић говори о виолентном типу динарског карактера. Та карактеристика хероизма, или оданости народу до потпуног самоодрицања, која даје примат националној независности, на рачун индивидуалне еманципације, може се пратити до данашњих дана показујући, по речима Велмар-Јанкови-

жреалног социјализма’ у посткомунистичким друштвима – с освртом на југословенске државе”, Зборник Матице српске 94, Нови Сад, 1993; З. Голубовић, “Social Change in 1990’s and Social Character – The Case of Yugoslavia”, *Социологија* (енгл. изд.), 1995.

ћа, да грађанске слободе нису никада биле равноправне са “светим циљем ослобођења” (101). И у данашњим истраживањима испитаници у Србији изједначају личну судбину са судбином нације и спремни су да се подреде захтевима колективног националног ауторитета.

Ако се задржимо само на тој особини показује се да се још налазимо у пре-модерном добу и да у карактерну структуру припадника “српског племена” још нису уграђене основне претпоставке за конституисање грађанина као модерне појаве. Друга страна те особине је склоност ка подаништву (рајетинска црта) и потискивање индивидуалног идентитета за љубав припадништва колективу у којем се осећамо безбедније и достојанственије (на пример, теза о “небеском народу”, која Србима као појединцима даје сигурност и буди осећање властите величине, што као индивидуе немају).

Традиционално одсуство индивидуализма је даље подгређавано у ауторитарном режиму бивше Југославије, где је појединац третиран само као привесак “партијске државе”, а не као субјект, са својим индивидуалним својствима и аспирацијама, јер ауторитарна власт и почива на поданичком менталитету своје популације.

Када је у питању идеално-типски опис “колективне свести” можемо такође уочити изванредан континуитет. Већина српске популације (у истраживањима српска популација чини значајну већину док Албанци са Косова нису били укључени) подложна је предрасудној и манихејској свести: задржавају се старе предрасуде о неким етничким групама (на пример, Албанцима и Хрватима) и друштво се посматра кроз призму поделе на “ми-они”, морално-исправно – моје; морално-неисправно – туђе; и понашање се одређује у том контексту, независно од емпиријског искуства стеченог у контакту с другим народима/појединцима.

Ако посматрамо понашање грађана у Србији данас кроз призму “колективне свести” лакше се може одговорити на питање: зашто упркос великом незадовољству већина појединаца одустаје од сваког отпора и као гласачка машина даје подршку владајућем режиму. Константовано је да се велики број појединаца идентификује са својом нацијом, а национални интерес поистовећује са владајућом политиком, која убеђује становништво да су они једини браниоци националног интереса, те се потискују све друге вредности и одлаже индивидуална еманципација за нека друга времена. Тада постаје јасније да велико незадовољство становништва и социјални мир нису резултат противречног понашања или конфузије вредности, већ да такво понашање логично произлази из наслеђених базичних црта доминантног типа личности, што се најспорије мења. У основи таквог понашања стоји, дакле, *традиционално-ауторитарни* тип личности, који уобличава рајински менталитет и служи као брана социјалном отпору у друштвеној ситуацији која би рационално морала изазвати масовни револт.

Ad 3) Када је у питању социолошка основа садашње менталне структуре популације у Србији треба нагласити да се она налази у континуитету друштвеног поретка из бивше Југославије. Наиме, ауторитарна структура моћи и принципи владања у данашњој Југославији темеље се на истим основама из претходног режима, а може се рећи и са појачаним тенденцијама враћања из ауторитарног у тоталитарни систем.

Пошто сам о томе више пута писала, овде ћу само истаћи темељне карактеристике садашњег поретка: он се темељи на апсолутном монополу власти једне партијске коалиције, која замењује и парламент и вишепартијски систем, анулирајући све постојеће демократске институције, чија је егзистенција махом формална. Појам власти се чак сужава на свемоћ владавине једног човека, који одузима право субјеката и својим саветницима и сарадницима, а “рају” третира како сматра да је и заслужила, утерујући је у ред путем полицијских кордона и дејством специјалаца на улицама србијанских градова. Такав монопол власти је остварен захваљујући фузији економске и политичке моћи, што је у овом режиму остварено – за разлику од претходног – и у виду персонификације економске моћи од стране челника из редова, пре свега, ЈУЛ-а и СПС-а. На тај начин партијска номенклатура остварује моћ над целокупном егзистенцијом појединаца, а да би их тако обеспомоћене и понижене и даље чинила функционалним, индоктринирала их је националистичком идеологијом, пружајући им привид моћи и самопоштовања (беспомоћне индивидуе скривајући се иза “херојске нације” умишљају да и сами поседују неку моћ и достојанство).

Тако би се најкраће могла описати социолошка основа ауторитарног менталитета, који прихвата ауторитет “вође” чија моћ произлази из монопола власти и ревитализације моноорганизацијског типа моћи насупротив постојећој вишепартијској институционалној структури, која не може да функционише у таквим условима. Те објективне околности намећу доминацију супер-ега (спољашњег државно/партијског ауторитета) као компензацију за потиснут властити идентитет (неразвијено “ја”), постављајући подлогу за поданичко понашање појединаца који настоје да се умиле ауторитету од којег зависи њихова егзистенција.

На питање о разликама између младе генерације и старијих о основном ставу према животу и према друштву у којем живе могло би се одговорити тек на основу темељнијих истраживања. Ипак, чак и релативно површно третирање тог питања у досадашњим социолошким и антрополошким истраживањима сугерира да постоје разлике. У истраживању 1993.

професори). Али је на основу тога тешко одговорити на питање: да ли је на помолу развој новог типа (неконформистичког) друштвеног карактера и да ли ће млада генерација бити отпорна на владајући тип социјализације, који ломи личну отпорност и људско достојанство, претварајући људе у поданике. Податак да све већи број младих људи напушта земљу и решење тражи у “новој домовини” сугерише да многи немају снаге да се као генерација одупру владајућем тренду, што потврђују и подаци о великом броју апстинентна међу младима на изборима.

Значи ли то да нам је (национални) “карактер – судбина” и да нам је у национално биће уграђена неспособност да будемо грађани? Такав закључак свакако не произлази из горње анализе, будући да је и карактер историјски развојна категорија и да се из дејства наслеђеног менталитета не може закључивати о фаталности трпљења. То само указује на потребу потпунијег упознавања менталне структуре становништва, да би се могло утицати на њену промену и да би се подстицало активније учешће чланова овог друштва у мењању социјалне структуре и политичке културе, које репродукују поданички менталитет, који, са своје стране, утиче на репродукцију ауторитарне структуре друштва, чиме се круг затвара.

Другим речима, традиционално-ауторитарни тип “друштвеног карактера” резултат је дугогодишњег дејства ауторитарног друштва, које се продужава и обнавља опстојањем поменутог типа “друштвеног карактера”. Залажем се, дакле, да се у системској анализи води рачуна о том међудејству, да би се могла боље разумети и генеза садашњег система и његово одржавање после пада “реалног социјализма”, али и могућности његове промене.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Баћевић и др. *Југославија на кризној рекрејивници*, ИДН, ЦЈМ, Београд, 1991.
- Болчић С. “О свакодневици разореног друштва Србије почетком 90-их из социолошке перспективе”, у Прошић-Дворнић /ед/, *Културе у транзицији*, Плато, Београд, 1994.
- Болчић С./ед/, *Друштвене промене и свакодневни животи*, Филозофски факултет, Београд, 1995.
- Цвијић Ј. *Балканско полуострво*, том I-II. Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.
- Ђинђић З. *Југославија као недовршена држава*, Књижевна заједница, Нови Сад, 1988.
- Дворниковић В. *Карактерологија Југословена*, Космос, Београд, 1939.
- Golubović Z. “Nationalism and Democracy: The Yugoslav Case”, u *Antagonism and Identity in Former Yugoslavia*, *Journal of Area Studies*, no.3.
- Golubović Z. “The Conditions Leading to the Breakdown of the Yugoslav State”, *Praxis International*, vol. 12, no.2.
- Голубовић З. *Криза идентитетна савременог југословенског друштва*, Филип Вишњић, Београд, 1987.
- Голубовић З., Кузмановић Б. & Васовић М. *Друштвени карактер и друштвене*

- промене у светлу националних сукоба*, Филип Вишњић, Београд, 1995.
Јовановић Б. (ед), *Карактерологија Срба*, Научна књига, Београд, 1992.
Лазић М. (ед), *Разарање друштва, Југословенско друштво у кризи 90-их*, Филип Вишњић, Београд, 1994.
Лазић М. *Систем и слом, Распад социјализма и структура југословенског друштва*, Филип Вишњић, Београд, 1994.
Секељ Ј. *Југославија – структура распадања*, Рад, Београд, 1990.
Србија између популизма и демократије – Политички процеси у Србији 1990, Институт за политичке студије, Београд, 1993.
Велмар-Јанковић В. *Поглед с Калемегдана. Оглед о београдском човеку*, Београд, 1991.

Zagorka Golubović
Institute for Philosophy
and Social Theory
Beograd

S u m m a r y

SOCIOLOGICAL SCIENCE AND OUR TIME

The author points at the character of the epoch which is characterized by a stormy transformation of the former socialist societies, concluding that Yugoslav society is evidently lagging behind the latter. One of the main shortcomings of sociology in Serbia is the absence of the broader system analyses of the nature of the processes going on within the society and their results in constructing a new order. This is due to the fact that sociology in Serbia is predominantly oriented to the fragmented problems (save certain important contributions), which may be important but insufficient to give an entire and coherent picture of what society in Serbia is at present. It failed so far to answer the following questions: 1. Which are the essential processes in society nowadays; 2. How far society in Serbia lags behind the transformation in the other East-european societies; 3. What made it possible the strengthening of the totalitarian tendencies of the regime; 4. What is new in the structure of power monopoly in present Yugoslavia in regards with the formal existence of certain democratic institutions; 5. Why nationalism prevailed as a basic orientation and how it persists; 6. In what way the ruling party coalition has succeeded in completely marginalizing the opposition; 7. What is the structure of the ruling party coalition; 8. How to explain the type of the dominant mentality of the population, and what is the motivation for the persistence of a traditional-authoritarian type suggested by certain investigations.

In the second part the author pays attention to the latter question explaining: a) why the analysis of the dominant type of mentality and of mental structure should be an important field included in the system analysis of society in Serbia; b) whether is it possible to speak in terms of a continuity of the "national character" in Serbia; c) what makes the sociological basis of such an eventual continuity of the mental structure of the population; and d) is there a significant difference between young generations and the rest of the population in regards with the basic attitudes towards life, society and social change.

Key words: sociology, social change, authoritarianism, political mentality.